

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН НА СТРУКТУРУ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Олексюк Ольга Миколаївна

*аспірант кафедри європейської економіки і бізнесу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Геополітичні трансформації останнього десятиліття суттєво вплинули на характер міжнародної взаємодії між Україною та Європейським Союзом. З початку агресії Російської Федерації проти України у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, спостерігається докорінна зміна підходів ЄС до надання міжнародної допомоги. Від точкових технічних інтервенцій і проєктів розвитку співпраця перейшла до системного програмування підтримки, що охоплює економічну стабілізацію, безпекову допомогу, інституційну розбудову та сприяння інтеграційним процесам. Така еволюція структури допомоги стала прямою відповіддю на зміну безпекового середовища в Європі та стратегічне переосмислення ролі України в регіоні. У цьому контексті актуальним є аналіз того, як саме геополітичні виклики вплинули на формати, обсяги та пріоритети міжнародної допомоги з боку ЄС.

Міжнародна технічна допомога (МТД) з кінця минулого століття була важливим інструментом зовнішньої політики Європейського Союзу. Лише у 2018 році в Україні реалізовувалося понад 600 проєктів МТД загальною вартістю близько 6 млрд дол. США. Найбільшими донорами виступали США, ЄБРР та країни ЄС, що свідчить про системний характер підтримки з боку західних партнерів ще до повномасштабного вторгнення [3, с. 212]. Проте з початком війни в Україні її роль змінилася: з допоміжного інструмента європейської інтеграції вона перетворилася на ключовий засіб стабілізації, модернізації й стратегічного переосмислення української державності. Цю зміну підходів можна визначити як парадигмальну трансформацію міжнародної технічної допомоги ЄС Україні.

Інституційна модель міжнародної технічної допомоги, що формувалася в рамках зовнішньої політики ЄС в умовах відносно стабільності, виявила низьку адаптивність до кризового контексту. Традиційні механізми МТД — включно з конкурсними грантовими програмами, інституційними місіями та уніфікованими процедурами — демонстрували обмежену ефективність у ситуаціях, що вимагали оперативного втручання. Значний часовий ресурс, необхідний для

узгодження умов, проведення тендерів, перевірок і формального звітування, істотно знижував здатність своєчасно реагувати на гострі потреби України в умовах повномасштабного вторгнення. Дослідники наголошують, що серйозною перешкодою для формування ефективної політики у сфері МТД є складність вимірювання її реального впливу на соціально-економічні трансформації. Як зазначається у дослідженні, не існує сталого взаємозв'язку між сукупними обсягами МТД та макроекономічними показниками зростання, що знижує переконливість «традиційної» оцінки ефективності допомоги [4, с. 463]. Крім того, чинна нормативна база передбачає складну процедуру державної реєстрації та акредитації проєктів МТД, що ще більше уповільнювало швидкість реалізації програм [5, с. 58–59]. Це обумовило необхідність переходу до нової парадигми міжнародної технічної допомоги — гнучкої, адаптивної та спрямованої на досягнення вимірюваних результатів.

Погіршення безпекової ситуації в регіоні після 2014 року, спричинене анексією Криму та конфліктом на Донбасі, стало ключовим фактором, що активізував трансформацію політики ЄС щодо України, у тому числі в частині надання міжнародної технічної допомоги. До цього періоду технічна допомога ЄС переважно надавалася в межах Європейської політики сусідства та Східного партнерства, зосереджуючись на підтримці інституційних реформ, розвитку громадянського суспільства та підвищенні якості врядування. Після 2022 року підтримка України з боку Європейського Союзу набула характеру не лише інструмента зовнішньої політики, а й механізму зміцнення внутрішньої безпеки, енергетичної стабільності та стратегічної присутності ЄС у регіоні. Це зумовило перехід від фрагментарного проєктного фінансування до програмної бюджетної підтримки, спрямованої на забезпечення функціонування ключових державних інституцій України. Зокрема, призвело до запуску довгострокового фінансового інструменту Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 роки, суттєвого нарощування макрофінансової підтримки (MFA) та фінансування оборонного потенціалу України через Європейський фонд миру (EPF).

Ключовими причинами трансформації стали:

- загроза дестабілізації регіону та безпосередній вплив війни на енергетичну, продовольчу і міграційну безпеку ЄС [1, с. 2];
- нагальна потреба у збереженні функціонування державних інституцій України, зокрема через бюджетну підтримку на виплати зарплат, соціальних трансфертів та відновлення критичної інфраструктури;
- поглиблення політичного партнерства, зокрема через надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС у 2022 році, що зумовило інтеграцію питань допомоги в загальну політику розширення.

Таким чином, зміна геополітичного контексту спричинила структурний і концептуальний зсув: міжнародна допомога з боку ЄС набула ознак системного інструменту стабілізації, відновлення та інтеграції, що безпосередньо впливає як на внутрішню політику України, так і на зовнішньополітичну архітектуру ЄС.

У відповідь на зміну характеру викликів, пов'язаних із війною та потребою у функціонуванні ключових державних інституцій, Європейський Союз поступово трансформував структуру міжнародної технічної допомоги Україні. Якщо у 2000-х роках домінували інструменти проєктної підтримки (Twinning, TAIEX, SIGMA), орієнтовані переважно на інституційну адаптацію та обмін досвідом, то після 2014 року розпочалося поступове зміщення у бік програмної логіки. Після 2022 року ця трансформація визначається переходом до гнучких механізмів бюджетної підтримки, макрофінансової допомоги та інтеграційних форматів, спрямованих на зміцнення стійкості українських державних інституцій.

Однією з ключових змін стало посилення ролі макрофінансової допомоги (MFA), яка стала основним джерелом підтримки державного бюджету України. Це дозволило українській державі забезпечити базові функції під час активних бойових дій. Крім того, було переформатовано інструменти попереднього бюджету – зокрема, замість Інструменту сусідства (ENI) у 2021 році запрацював NDICI – Global Europe, який об'єднав усі зовнішні фінансові інструменти ЄС в одну гнучку платформу [5, с. 3].

Висновки. Аналіз динаміки міжнародної допомоги ЄС Україні свідчить про чітку парадигмальну зміну, зумовлену геополітичними викликами останнього десятиліття. Від технічної допомоги, орієнтованої на розвиток, ЄС перейшов до системної фінансово-програмної підтримки, тісно інтегрованої з процесами відновлення, безпеки та підготовки до членства в ЄС. Це супроводжується:

- посиленням умовності допомоги через performance-based підходи;
- зростанням інституційної відповідальності України;
- переорієнтацією на довгострокові програми, які узгоджуються з європейськими політичними рамками.

Таким чином, міжнародна технічна допомога Європейського Союзу поступово трансформується із суто інструменту підтримки розвитку на механізм стратегічної інтеграції та стабілізації. Її довгостроковий характер, орієнтація на результативність та узгодженість із реформаторським порядком денним свідчать про зміну її функціонального навантаження. Ці процеси мають системний вплив як на внутрішні трансформації в Україні, так і на зовнішньополітичне позиціонування ЄС як геополітичного актора. У цьому контексті доцільною видається розробка національної стратегії залучення та використання

МТД, яка забезпечувала б відповідність між пріоритетами державної політики та очікуваннями донорів, а також сприяла б підвищенню прозорості й ефективності реалізації підтримки.

Список використаних джерел:

1. Антонюк К. І., Антонюк Д. А., Бухаріна Л. М., Шишкін В. О. Дуалізм міжнародної технічної допомоги в контексті соціального, фінансово-економічного розвитку та безпеки споживання в Україні // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2019. – № 38. – С. 461–471.
2. Беззубко Б., Беззубко Ю. Міжнародна технічна допомога для України // Галицький економічний вісник. – 2020. – № 3(64). – С. 210–213.
3. Братко І. В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги в Україні: монографія. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 144 с.
4. European Commission. Annual Report on the Implementation of the EU External Assistance in 2022. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. – 44 p. – (DG NEAR).
5. Шуміло О. М. Правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні у сфері охорони довкілля // Альманах міжнародного права. – 2021. – Вип. 26. – С. 57–60.